

Mahmud Derviş Kelimelerden Bir Vatan

Zeliha Eliaçık

Geçen ağustos ayında vefat eden İsraili ünlü barış aktivisti ve gazeteci Ulvi Avnery, İsraili bir heyetle Mısır'a yaptıkları ziyarette kendilerini karşılayan Mısırlı generale "1973'te Yom Kippur'da bizi nasıl şaşırttınız, anlamadık" dediğinde, generalin kendilerine "Bizi anlamak istiyorsanız haberleri değil, şiirimizi okuyun" diyerek cevap verdiğini aktarır. Filistin'in millî şairi olarak bilinen Mahmud Derviş'in şiirinde, Filistin'i âdeta yeniden inşa eden dizelerinde de Filistin meselesinin ve bu toprakların ruhunun izini sürmek mümkündür.

Derviş'in hayatı ve şiiri Filistin'in kaderiyle iç içe geçmiştir. Öyle ki Mahmud Derviş'in sürgünleri ve mısraları üzerinden Filistin'in kısa bir tarihini yazmak mümkündür. Nitekim bu büyük şair 2018 yılının "Arap Kültür Sembolü" olarak seçilmiştir.

Derviş'in gençliğinden bir fotoğraf karesinde Yahudi sevgilisıyla birlikte.

Derviş'in siyasetle alakası, bir yandan babası yerine koyduğu Arafat'la dostluğu diğer yandan Filistin davasına ruh veren şiirleriyle yakından irtibatlıydı.

Derviş, evrensel bir şair olmak isterken, direnişle özdeşleştirilen mısralarıyla Filistin'in millî şairi unvanını kazanır. Bu onurlu ancak ağır madalyayı ömrü boyunca belki bir kader gibi ve evet, gururla ama hep mahcup ve isteksizce taşıyacaktır.

Derviş, otel odaları ve havaalanları arasında geçen ömrünü dolduran Moskova'dan Mısır'a, Beyrut'a, Tunus'a ve Paris'e uzanan sürgünlerin ilkinin daha 6 yaşında yaşamış ve ailesiyle yürüyerek Lübnan'a geçmişti. Çünkü 1942 yılında doğduğu Birva köyü, 1948 yılında İsrail'in Filistin topraklarında bağımsızlığını ilan etmesiyle dört yüzden fazla köyle birlikte işgal edilmişti.

Ünlü şair bu ilk sürgün yolculuğuna çıkarırken içinden geçenleri, yıllar sonra yazdığı bir şiirde çocukluğun o naif sesiyle babasına seslenerek dile getirecektir:

*Beni nereye götürüyorsun babacığım?
Rüzgârın gittiği yöne ey oğulcuğum.*

Derviş ve ailesi bir yıl sonra köylerine geri dönerler ancak evleri yerle bir edilmiş, köylerinin ismi değiştirilmiş ve yerlerine Yemen'den getirilen Yahudiler yerleştirilmiştir. Doğup büyüdükları, ekip biçtikleri yerlerin

mültecisi oluvermişlerdir: "Yaşadığımız topraklardaydık ama bu kez mülteci olarak. Bu bizim ortak tecrübemizdi, bu acıyı hiçbir zaman unutmayacağım."

Sürgün sürgün büyüyen vatan: Moskova-Kahire-Beyrut-Tunus-Paris

Derviş'in ailesiyle yaşadığı köy İngiliz mandasındayken, İsrail'in kuruluşundan sonra İsrail askerî yönetimince idare edilmeye başlandı. İsrail, burada Filistin'e dair tüm izleri siliyor, köy sakinleri ise tarih kitaplarını ve büyük Arap şairlerin şiirlerini elle kayda geçirerek çocuklarına okutmaya, dil ve kültürlerini işgale karşı korumaya çalışıyorlardı.

Küçük yaşından beri şiirle ilgilenen ve 19 yaşında ilk şiir kitabını çıkaran Derviş de, işgal altındaki Filistin topraklarında her gün yaşadıkları aşağılanma ve yok saymaya şiirle direniyordu. Derviş, Filistinlilerin haklarını ve kültürel varlıklarını savunan tek parti olan Komünist Parti'ye üye olmuş ve burada sözün gücüne ve şiirle bir şeyleri değiştirebileceği fikrine iyiden iyiye inanmaya başla-

DERVİŞ'İN "KİMLİK BELGESİ" ŞİİRİ, TÜM ARAP DÜNYASINDA BÜYÜK BİR YANKI UYANDIRMIŞ, ONUN İSMİNİN DE DUYULMASINI SAĞLAMIŞTI. HEMEN AŞAĞIDA SAHİP OLDUĞU GERÇEK KİMLİĞİ VAR.

**Derviş şiiri-
nin Paris'te
renklendi-
ği, siyaset-
ten yorulan
kaleminin
daha çok
evrensel
konulara ve
tüm insan-
ları kuşatan
imgelere
yöneldiği
görülür.**

mıştı. Arkadaşlarıyla *Al-İttihad* ve *Al-Cedid* dergisini çıkartıyorlardı.

Genç şair, askerî yönetimden izinsiz topluluk önünde şiir okuduğu gerekçesiyle defalarca ceza alır. 16 yaşında hapse atıldığında bir sigara paketi üzerine karaladığı ve "Annemin kahvesini özlüyorum/ Özlüyorum ekmeğini annemin" dizelerini başlayan şiiriyle bir anda ünlü olur. Lübnanlı ünlü müzisyen Marcel Khalife tarafından bestelenen bu şiir sonraları bir Arap halk türküsüne dönüşmüştür.

Derviş'in üzerindeki siyasi baskı artmaya başlar ve genç şaire 1967-70 yılları arasında ev hapsi cezası verilir. Bu durum, onu hayatının en zor kararını vermeye zorlar. Filistin'de ağır şartlar altında yaşamak mı yoksa bir şair olarak kanatlarını çırpabileceği yeni bir gökyüzü bulmak mı? "Doğru kararı vermek için çok gençtim" diyen Derviş, ikinci yolu seçer. Bu kararı nedeniyle sıkça eleştirilse de şair, "Sürgünde ne yaptım? Filistin kültürüne daha çok şey kazandırdım mı? Eleştirmenlerin dediğine göre vaktimi boşa harcadığım söylenemez" diyerek yıllar son-

ra vatani terk edişiyle hesaplaşacaktır.

İlk kez 1970'de Filistin'i terk eden Mahmud Derviş, Komünist Parti aracılığıyla Moskova'ya gider. "Her genç komünist için Moskova'ya gitmek bir hayaldi ancak buranın da cennet olmadığını anladım" diyen Derviş, tam bir yıl sonra *Al-Ahram* dergisinde yazılar yazmak üzere Kahire'ye gider. İlk kez çoğunlukla Arapların yaşadığı ve sadece Arapça konuşulan bir ülkededir. Burada Necip Mahfuz ve diğer büyük yazarlarla birlikte çalışır. Derviş'in Kahire'den sonraki durağı ise Beyrut'tur. Kısa bir süre önce burada kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün merkezinde Kültür Şefi olarak görev yapar, *Al-Karmel* isimli edebiyat dergisini çıkarır. Derviş, Beyrut'un zengin kültür ortamında şiirini geliştirme imkânı bulur. Beyrut iç savaşının patlak vermesinin ardından savaşı bütün şiddetiyle yeniden yaşar. Savaş ortamının getirdiği kargaşadan bunalan Derviş, tüm Filistinlilerin Lübnan'dan çıkarılmaları sonucunda FKÖ heyetiyle birlikte artık savaş ve mücadeleden yorgun bir şekilde Tunus'a geçer.

*Âşıkların birbirine teşekkür ettiği görülmemiştir
Ama ben sana teşekkür edeceğim ey Tunus!
Sana sen olduğun için teşekkür edeceğim!
Kendini koru ey Tunus
Gün gelecek kardeş Filistin toprağında buluşa-
cağız yeniden*

DERVİŞ, FİLİSTİNLİLERİN HAKLARINI VE KÜLTÜREL VARLIKLARINI SAVUNAN TEK PARTİ OLAN KOMÜNİST PARTİ'YE ÜYE OLMUŞ VE BURADA SÖZÜN GÜCÜNE VE ŞİİRLE BİR ŞEYLERİ DEĞİŞTİREBİLECEĞİ FİKRİNE İYDEN İYİYE İNANMAYA BAŞLAMIŞTI.

mısralarıyla Tunus'a veda eden şair Tunus'a teşekkür ederken, 1986 yılında kaleme aldığı "Benim, Yusuf'un" şiiriyle Filistin'e sahip çık-mayan Arap ülkelerine sitem etmektedir:

*Benim, Yusuf'un
Ey babacığım
Kardeşlerim beni sevmiyorlar
Sert taşlarla
Ve acı kelimelerle kalbimi incitiyorlar
Öleyim istiyorlar
Öleyim ki beni övebilsinler
Bircik kardeşimiz diyebilsinler
İçlerinde istemiyorlar beni
Dipsiz bir kuyuya attılar
Ve dönüp kurdu suçladılar
Ah babacığım!
Kurt, kardeşlerim gibi değildi
Onlardan daha merhametliydi*

Tunus'tan sonra *Al-Karmel* dergisini yayınlamayı sürdürmek için Paris'e geçen Derviş, burada kendisini daha özgür hissediyor, bu ülkenin dilini bilmemek ona toplum ve insanların arasına karışmadan, fark edilmeden dilediği gibi yaşama hürriyetini veriyordu. Zira şaire göre unutulmak en büyük hürriyetti. Derviş şiirinin Paris'te renklendiği, siyasetten yorulan kaleminin daha çok evrensel konulara ve tüm insanları kuşatan imgelere yöneldiği görülür.

İsraili generalleri korkutan şair

Derviş okul yıllarında izinsiz şiir okuduğu gerekçesiyle kendisini sorguya çağıran generallerin, Filistinli bir öğrencinin şiirinden bu denli korkmasına hayret ederken bir yandan da şiirin gücünü keşfeder: "O güçlü koca İsrail devletinin benim şiirimden korktuğunu görünce, şiirin çok önemli ve ciddi bir iş olduğunu anladım." 2000 yılında Derviş'in şiirlerinin İsrail okul kitaplarına alınması gündeme geldiğinde İsrail parlamento üyesi bir milletvekili şu sözleriyle Derviş'in şiirinden hâlâ korkulduğunu gösterir: Şairin mısraları tehlikelidir: "Derviş'in şiirlerini okul kitaplarına almak bu ülke için intihar etmek demektir."

Mahmud Derviş, 22 yaşında kendisine "Direniş Şairi" unvanını kazandıran ve tüm Arap dünya-

sında tanınmasını sağlayan "Kimlik Belgesi" isimli şiiri yazar. Bu şiiri, geçiş kartını göstermediği için kendisini durduran İsraili bir polise hitaben yazsa da şiir kısa sürede tüm Arap dünyasında yayılır. Şair bu şiirle kendi topraklarında mülteci muamelesi görerek aşağılanan tüm Araplara âdeta yeni bir kimlik kartı uzatmakta ve onlara çalınan onurlarını geri vermektedir:

*Kaydet!
Arap'ım
Taş ocağında çalışıyorum emekçi yoldaşlarımla
Çocuklarımın sayısı sekiz
Ekmeıklarını
Taştan çıkarıyorum
Giysilerini ve defterlerini!
Sadaka dilenecek değilim kapında
Konağımın girişi önünde
Küçük düşürecek değilim kendimi!
Kızıyor musun?
Kaydet!
Kaydet ilk sayfanın ta en başına
Nefret etmem insanlardan
Hiç kimseye saldırmam!
Ama aç kalınca
Toprağımı gasbedeni çiğ çiğ yerim!
Kolla kendini, kork benim açlığımdan
Kork benim öfkemden!
Kolla kendini!*

Şairin Beyrut'ta binlerce dinleyiciye hitaben okuduğu şu mısraları da pek çok tartışmaya neden olmuş, Derviş şiirlerinin okul kitaplarına girmesine karşı yürütülen kampanyada aleyhinde kullanılmıştır.

*Füze sizden, taş bizden
Kılıç sizden, kan bizden
Ateş sizden, can bizden
Saatlerinizi de alın vaktimizden
Ve defolun!
Nerede yaşayacaksınız yaşayın
Ama durmayın artık aramızda!
Nereden çağıracağınız çağırın ecelinizi
Kırletmeyin güvercin ellerimizi
Çekin elinizi ekmeğimizden ve tuzumuzdan
Yaramızdan, suyumuzdan ve toprağımızdan
Alın hissente düşeni de kanımızdan
Haydi defolun!
Ey kelimelerin arı sıra gidenler!
Yüklenin sırtınıza isimlerinizi
Silin hatıralarımızdan tüm resimlerimizi
Ve defolun!*

Baba figürü ve asi oğul: Arafat'la dostluk

Yasar Arafat'ın tüm ısrarlarına rağmen kendisini gündelik siyasetin kargaşasından uzak tutmaya çalışan Derviş, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Yürütme Kurulu'na da giyaben seçilmişti. Derviş'in siyasetle alakası, bir yandan babası yerine koyduğu Arafat'la dostluğu diğer yandan Filistin davasına ruh veren şiirleriyle yakından irtibatlıydı. Arafat'ın Kültür Bakanlığı teklifini reddeden Derviş, "Bana Fransız André Malraux'yu örnek veriyorlar. Filistin'in Fransa kadar büyük bir devlet ve Arafat'ın da De Gaulle olduğu dönemlere gelsek bile, ben Malraux değil, Jean Paul Sartre olmayı tercih ederim" diyerek kültürü, edebiyatı ve felsefeyi siyasetin üzerinde gördüğünü ifade etmişti. Ancak siyaseti sevmese de Filistin davasının lisanını ve üslubunu

Derviş'in kalemi belirlemiştir. Şair, sadece Arafat'ın BM'de yaptığı konuşma metnini yazmakla kalmamış, Filistin Bağımsızlık Bildirisi'ni de bizzat kaleme almıştır.

Zamanla Derviş ve Arafat arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkar. Arafat'ın Filistinlilerin nankör olduğu yönündeki serzenişlerine "Kendine başka bir halk bul o zaman!" diye cevap verir. 1993'te Oslo Anlaşması'nın imzalanmasından sadece bir gün sonra Filistin Kurtuluş Örgütü Yürütme Kurulu'ndan istifa eden Derviş, Oslo mutabakatına razı olması nedeniyle yakın dostu Arafat'a sitem eder:

*Kim indirecek duvarlardan bayrağımızı
Sen mi yoksa onlar mı?*

Mahmud Derviş, kendisinin de sonradan Ramallah'a geri dönüşünü sağlayan bu mutabakatı hiçbir zaman tasvip etmez. Zaman şairi haklı çıkarır: Oslo'dan sonra Filistin toprakları kontrol noktalarıyla kuşatılmış ve yerleşimcilerin sayısı hızla artmıştır.

Derviş seküler bir hayat sürse de ait olduğu toprakların maneviyatı onu da şiirini de kuşatıyordu. "Ben seküler bir insan olmama

**Derviş,
haritadan
ev ev, top-
rak toprak
silinen Fi-
listin'i harf
harf, kelime
kelime
işgalciler-
den geri
alır ve onu
yeniden
inşa eder.**

SIYASETİ SEVMESİ
DE FİLİSTİN
DAVASININ LİSANINI
VE ÜSLUBUNU
DERVİŞ'İN KALEMİ
BELİRLEMİŞTİR.
FOTOĞRAFLARDA
EDWARD SAİD VE
ARAFAT'LA BERABER
GÖZÜKÜYÜR.

rağmen yine de Allah'ın burada, bu topraklarda insanla konuştuğu ve mucizeler gösterdiği hissinden kendimi kurtaramıyorum." Onun şiiri eleştirmenlere göre Gazze'deki bir Hamas üyesinin duygularını da aynı şekilde aksettiriyordu. İntihar saldırılarını ve sivillere yönelik şiddet eylemlerini doğru bulmuyor ancak ölüme giden insanların bu eylemlerinin Batı'da anlatıldığı gibi, cennetteki huriler için yapılmadığını, işgal ve İsrail'in baskı politikası sonucu ne yapacağını bilemeyenlerin umutsuzluk ve çaresizlik hislerinin bir ifadesi olduğunu söylüyordu: "Siyasi çözüm bulunduğu zaman intihar eylemlerinin de sona erdiğini görecekler."

Derviş, Hamas ve Fetih arasındaki çatışmayı da tasvip etmiyor ve "Aslında kendi illüzyonlarıyla savaşıyorlar" diyor. "Olmayan bir Filistin devletini kontrol için birbirleriyle mücadele ediyorlar. Gazze açık hapishaneye çevrildiği için, iş, ilaç ve yiyecek bulamayanlar kiminle savaşacaklarını bilmediklerinden çaresizlikten birbirleriyle savaşıyorlar."

Binbir yüzlü hayalet: İsrail ve Yahudiler

Şairin İsrail ve Yahudilerle ilişkisi çok veçhelidir. Derviş defaatle Yahudileri tek bir millet olarak görmediğini söyler; şaire göre sorun kültürel değil, siyasi. Ona yazdığı bir şiirden dolayı hapis cezası veren hâkim bir Yahudi'dir. Derviş'e İbranice ve dünya edebiyatını öğreten de yine Yahudi bir öğretmendir. Filistin'deki ilk

aşkı da daha sonra İsrail ordusuna katılan ve şu an Berlin'de yaşayan bir Yahudi kızı Tamar Bin Ami'dir. Derviş'in şiirlerinde Ritta diye seslendiği ilk aşkıyla ilişkisi iki yıl sonra sona erer. Tamar Bin Ami, İsrail ordusuna katılmış, iki sevgili ayrılmıştır. Derviş'in bu ilk aşkına yazdığı şiir, sonraları Lübnanlı ünlü besteci Marcel Khalife'nin bestesiyle bir halk türküsüne dönüşür.

*Ritta'yla gözlerim arasında bir tüfek
Ritta'yla aramda milyonlarca serçe
Milyonlarca resim var
Ve ah nice buluşmalar*

Ramallah'ta bulunan Mahmud Derviş Kültür Merkezi Başkanı şu sözleriyle Derviş'in Yahudi bir kıza âşık olmasının sürekli olarak vurgulanmasına sitem ederek Yahudilerin tüm hikâyelerin öznesi olmasından şikâyet eder: "Neden 'Filistinli şair Yahudi bir kıza âşık olmuş' diye anlatılır da mesela 'Yahudi bir kız, Filistinli bir şaire âşık olmuş ama sonra sevdiği adamın halkına karşı savaşmak için orduya girmiş' denmez?"

Filistin'deki tüm meselelerde Yahudilerin ilgi odağında yani özne olması Derviş'i de rahatsız etmektedir. "Biz Filistinliler ünümüzü düşmanımıza borçluyuz" der. "Düşmanımız Yahudiler olduğu için herkes buraya bakıyor yoksa kimse ilgilenmezdi." Düşmanla tanımlanmaktan yorulmuştur. O yüzden Derviş, Yahudilerle ve İsrail'le ilişkilerine göre kendilerine olumlu ya da olumsuz getirilen tüm tanımları reddeder: "Ne terörist ne de barış savaşçısı, sadece insan olmak istiyoruz. Düşmandan bağımsız, kendimize ait sorularımız var. Rahat ve hercai olmak hakkımız."

Derviş şiiri: Güle bakıp güllü görmek arzusu

İlk şiir kitabını 18 yaşlarındaiken çıkartan Derviş, ilk şiirlerini sonradan beğenmez ve şiirlerini bu kadar erken yayımladığı için pişman olduğunu söyler. Klasik Arap şiirinin temsilcisi Al-Mutenebbi ve diasporadaki Halil Cibran gibi şairlerin yanı sıra Kabbani ve Al-Sayyab gibi modern kalemler ve Pablo Neruda, Lorca, Nazım Hikmet ve Derek Walcott gibi modern yabancı şairlerden de etkilendiğini söyler. Derviş'e göre ilhamla yazsa bile hiçbir şair şiirini boş bir sayfada yazmaya başlamaz. Her şair şiirini kendinden öncekilerin yazdıklarının üzerine bina etmektedir.

Eleştirmenlere göre Derviş, klasik ve geleneksel Arap şiirine oldukça hâkimdir ancak kendi şiiri için yeni bir biçim arayışına girer. Zira ona göre devrimci şiir ancak devrimci ve yeni bir biçimde söylenebilir.

Derviş, filmlerde anlatılan ve o bildik şair tiplemesinden uzaktır. Disiplinlidir, sabahları 10-12 arasında yazı masasına oturmayı âdet hâline getirmiştir. Öğleden sonralarını ise

“Ödünç bir zamanı yaşıyorum. Ölümü karşılamaya hazırım ancak tıpkı ölüm gibi ben de beklemeyi sevmiyorum.”

okumaya ve kitaplara ayırır. Dikkatini dağıtmaması için evin en küçük odasında yazar. Arkadaşları normalde soğukkanlı olan Derviş'in şiir söz konusu olunca heyecanlandığını ve şiir akışmalarına iki gün önceden hazırlanmaya başladığını anlatırlar. "Şair bohemdir ve normal insanların kaygılarına sahip değildir" diye düşünenlerin haksız olduğunu söyleyen Derviş, buna kendi hayatını şahit gösterir. "Kafelerde oturmayı sevmem, evcilimdir; çoğunlukla evde yalnız vakit geçiririm. Kalabalık yerlerde olmayı sevmiyorum."

Derviş, özellikle Beyrut sürgünü sonrası şiirlerinde direnişle bağı koparmasa da şiirini "işgalin belirlediği çerçeve ve şartlardan" özgürleştirmek ister. "Ramallah'ta benden beklendiği gibi vatana geri dönüşüm hakkında değil, aşka dair yazdım. Kendimi tüm beklentilerden özgürleştirmek istedim." Mahmud Derviş aşk ve ölüm hakkında yazarak insan tarafını İsrail işgalinin ve savaşın elinden kurtarmak istemektedir. Şiirini hem

kendi ruhu hem de tüm insanların yaraları için manevi bir şifa olarak görmektedir. "İnsanlar şiirime tutunarak hayatta kalıyorlar, zaferde de yenilgi anlarında da hayata bağlanıyorlar."

Derviş'in şiirleri ve kullandığı imgeler Filistin davası için sembol kabul edilir ancak Derviş aslında bir aşk şairi olmak istemektedir. Direniş şairi olmaktan zaman zaman yorulduğunu, bunun istemeden boynunda taşıdığı ağır bir madalya olduğunu sık sık dile getirir: "Kendimden başka kimse için, kimseyi temsil etmek için yazmıyorum ama zaten benim benliğim ve hayatım da halkın ve toplumun hatıra ve hafızasıyla dolu. Kendimi yazarken aslında onların tarihini de yazmış oluyorum."

"Şiirimizin normalleşmesi ve insanileşmesi lazım. Bizim ihtiyacımız olan şey bu. Benim görevim Filistin'in doğasını, manzarasını da efsanelerden ve tarihin yükünden kurtarmak. Gül hakkında yazarken gerçekten gül hakkında yazmak. Gülü gül olarak okumak ve öyle anlamak. Adonis'in kanı olarak değil."

Kelimelerden bir vatan

Derviş İsrail'in kuruluşuyla birlikte her yerden silinen Filistin ismini şiirleriyle ha-

yatta tutmak ister. İşgal edilerek haritadan silinen vatanını kelimelerle yeniden inşa ederek topraklarından çıkarılan tüm Filistinlilere "şiirlerinde sığınacakları bir ev ve bir vatan" resmeder. Bir söyleşisinde Arap şiirinin beyitlerle yazıldığına şu cümlelerle işaret eder: "Bundan daha büyük bir saadet olamaz; insanlar mısralarımı hakiki ev belleyip içinde oturuyorlar, zira şiirdeki beyit ev demektir. Vatani elinden alınmış Filistinliler de şiirlerimin beyitlerine sığındılar." Derviş, kelimelerden yeni bir vatan, yeni bir Filistin yaratmaktadır ve onunla işgale direnir. Haritadan ev ev, toprak toprak silinen Filistin'i harf harf, kelime kelime işgalcilerden geri alır ve yeniden inşa eder.

Çocukluğu, gençliği ve tüm hayatı, zamanı işgal edilmiştir ve geri gelmeyecektir ama şair döneceğinden umut kesmediği vatanını kelimelerle geri çağırılmaktan vazgeçmeyecektir:

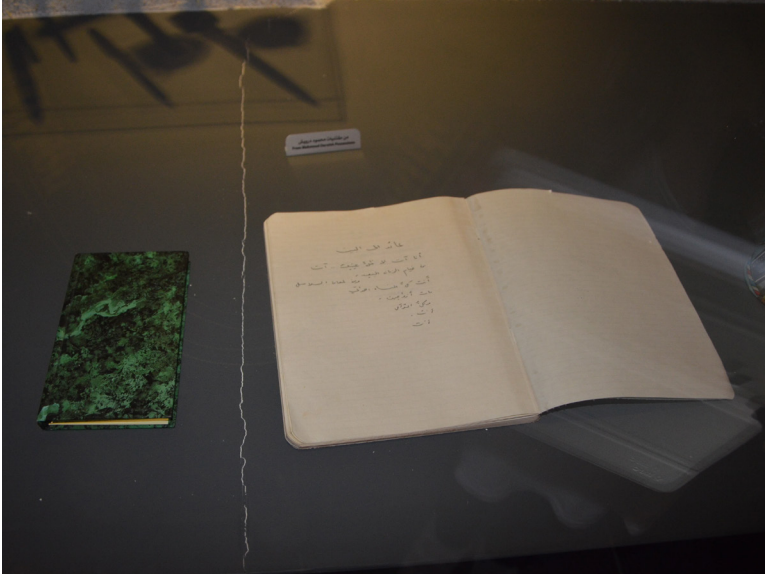
*Kemanlar kaybolan bir zamana ağılıyor
Ah o hiç gelmeyecek
Kemanlar kayıp bir vatana ağılıyor
Kim bilir belki de dönecek
Hür Sabahlar ve Yalnız Hayat*

Hayatının büyük kısmını yalnız yaşayan Derviş ilk olarak 1973'te Nizar Kabbani'nin yeğeni Rana Kabbani'yle evlenir. İkinci eşi Mısırlı

Ahmad Kadî'nin Mahmud Dervîş'in son dönem fotoğraflarından birinden yola çıkarak resmettiği portresi

HEMEN ALTTAKİ
FOTOĞRAFTA
MAHMUD
DERVİŞ, YAHUDI
SEVGİLİSİYLE
BİRLİKTE
GÖRÜLÜYOR.

çevirmen Hayat Heeni'yle ise bir arkadaşının evinde karşılaşır. Bu ilk karşılaşmanın ardından şair ortak arkadaşlarını defalarca evine davet etmesine rağmen, bu denemeler başarısız olur. Onu görebilmek umuduyla çağırıldığı misafirler arasında Hayat yoktur. Ancak Derviş'in bu içten sevgisine kader karşılık verir ve bir yıl sonra tesadüfen yeniden karşılaşır. Şairin bir aile ve düzenli bir hayat sahibi olmasını isteyen arkadaşları 1984 yılında Hayat'la evlenme kararını desteklerler. Derviş'in kendisi için "Güvercinler gökyüzüne havalanıyor, yeryüzüne konuyor güvercinler" diye başlayan ünlü aşk şiirini yazdığı Haneen "Tanıştığımızda da ayrıldığımızda da birbirimizi seviyorduk. Ben ve Mahmud ayrıldık ama sevgimiz hep baki kaldı" diyordu. Üçüncü kez evlenmeyi hiç düşünmeyen Derviş, geleneksel anlamda evlilik müessesesine hiç inanmıyordu.

Doğmamış çocukları için "en iyisinin hiç doğmamak" olduğuna emindi. "Arkadaşlarım bazen bana iki kez evlendiğimi hatırlatıyorlar. Bunlara dair derin hatıralarım yok, gerçekten hatırlamıyorum. Çocuğum olmamasından pişman değilim. Neden bilmiyorum ama bu konuda hiçbir pişmanlığım yok. Belki de sorumluluktan korkuyorum." Yakın bir arkadaşının ısrarı üzerine ise "Neden çocuk sahibi olayım? Vatansız bir çocuk, mülteci bir çocuk daha mı gelsin dünyaya!" diyerek cevap verir.

Odasında yalnız şiir yazarken bile müsveddelerini kimse görmesin diye kâğıdın ucunu kapatır Derviş. Şiir şairin yokluktan dahi sakinleştiği sırrıdır. Ona ayırdığı "hür sabahlara" kimseyi ve başka hiçbir sözü ve sohbeti ortak etmek istemez. Âdeta bağımlısı hâline geldiği uzleti, şiirlerini ve kişiliğini besleyen yalnızlığını bozacak her şey ona ağır gelir: "Şiirim için ne iyiye onu yaptım, zarar verebilecek her şeyiye teker teker yıktım."

Kadına arzu duyduğunu ve kendini bir kadında bulmak istediğini söylese de yalnızlığın vadettiği hürriyet ve sakin sabahların sükutu, kalbin sesine ve bedenın iştıyakına galebe çalar. "İçimdeki özlemin ve kanımdaki ateşin sesi başkasına sesleniyor, özlemle onu çağırıyor. İnkâr edecek değilim."

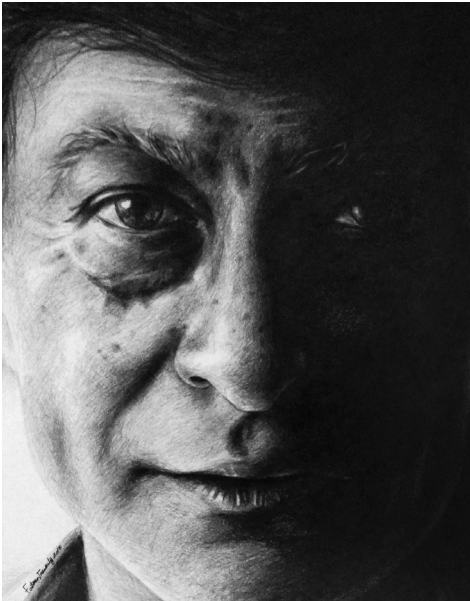
Derviş aşka âşiktir ancak ona göre aşk geçip giden bir şey değildir. Yaşanandır. "Âşık olmayı seviyorum. Ama bittiği zaman anıyorum ki aşk değilmiş o. Hatırlanan bir şey değildir ki aşk, o yaşanandır."

Ölümlerle anlaşma

Mahmud Derviş 1984 ve 1998 yıllarında iki kez ağır kalp krizi geçirir. Bunların ilkinde ölümün acısız geldiğini, ikincisinde ise işkence ederek kendisiyle cedelleştiğini söyler. Sert ve ciddi görünümüne rağmen nüktedan üslubuyla bilinen şair yaşamı sevmektedir. Ancak ölümden de korkmadığını ve onu

karşılmaya hazır olduğunu söyler. "Mural" isimli eserinde ölümle söyleşip halleşir.

Akradaşları ve akrabalarına göre Derviş, hayatının son döneminde zamanının azaldığını sezmişçesine daha çok üretmeye ve yazmaya başlamıştır. Akrabalarıyla kayıp zamanları telafi edercesine yoğun vakit geçirmeye özen gösterir. Son döneminde daha mutlu ve rahat bir halet-i ruhiyeye sahiptir. Kardeşinin ifadelerine göre ailesine yaptığı son ziyarette herkesin bildiği ancak açıklayamadığı sebepsiz bir korku hâkimdir evde,

ancak Derviş duygularını belli etmez ve gülümsemeye devam eder. Ramallah'a döneceği son gün veda ederken arkasına bakmaz. Akrabaları bunu son veda olarak yorumlayacaklardır.

Mahmud Derviş, bir konuşmasında ölüm gibi kendisinin de beklemeyi sevmediğini söyler. Şair ölümle bir anlaşma yapmıştır. "Daha yazacak şiirlerim var, yapılacak işlerim... Ancak hayattan büyük beklentilerim ve hayallerim de yok. Çünkü bana verilmiş ödünç bir zamanı yaşıyorum. Ölümü karşılamaya hazırım ancak tıpkı ölüm gibi ben de beklemeyi sevmiyorum. Onunla bir anlaşma yaptım. Kanser ya da AIDS gibi hastalıklarla bir hırsız gibi değil, birden gelmeli ve bir vuruşta teslim almalı beni."

Derviş bu ameliyatın sonucunun ölüm olacağını biliyor gibidir. Bir kâğıtta şunlar yazılıdır: "Bu sefer ölümle olan kavgayı ölümün kazanacağını biliyorum." 9 Ağustos 2008 yılında Amerika'da ölüm onu kalbinden yakalar ve teslim alır. Geriye tüm müteciler, evsizler ve "dünya gurbetçileri" için harf harf, kelime kelime kurduğu bir vatan bırakır: kelimelerden bir vatanla, içli ve zamana şahitlik etmiş haklı şiirler.

Not: Tercümesi Lütfullah Gökdağ'a ait olan "Kimlik Kartı" şiiri dışında yazıda kullanılan tüm şiir ve alıntılar benim tarafımdan tercüme edilmiştir.

DERVİŞ, ÖLÜMÜ
KOLAY VE
ZAHMETSİZ BİR SON
GİBİ DÜŞLEMİYİ
SEÇMİŞTİ. "DİRENİŞ
ŞAİRİ", ÖLÜM
KARŞISINDA DİRENİŞ
GÖSTERMEDEN
KENDİNİ ONA
TESLİM ETMİŞTİ.

Zeliha Eliaçık

Araştırmacı

Almanya, Suriye, Yemen, Ürdün kısıcası şarkiyat çalışmalarında yoğunlaşıyor. SETA'da araştırmacı.